

Шифр роботи: «Ecopract»

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СТИЛЮ ЖИТТЯ В
ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИКАХ УКРАЇНЦІВ**

Анотація

Актуальність. Дослідники стилю життя визначають ряд тенденцій стилів життя у сучасному суспільстві (плюралізація, консьюмеризація, гедонізація, демократизація, лібералізація, інформатизація, віртуалізація, приватизація, публіцизація), проте враховуючи наявність екологічної кризи, соціологи мало обговорюють тенденцію екологізації стилю життя. Таким чином, *проблемна ситуація* даної роботи полягає у висвітленні передумов, а згодом і проявів екологізації стилю життя у контексті сучасного суспільства.

Мета дослідження – окреслити прояви екологізації стилю життя в повсякденних практиках українців.

Головні завдання роботи:

1. Концептуалізувати поняття стилю життя в соціології.
2. Окреслити соціокультурні передумови оформлення явища екологізації.
3. Виокремити категорії екологічних практик, до яких вдаються українці.
4. Розкрити атрибутивну сторону екологічного стилю життя.

Використана *методика* дослідження. Емпірична база роботи включає результати авторського дослідження соціальної мережі Instagram, що було проведене в період з 3 по 7 червня 2019 року. Методом дослідження було обрано структурний (якісний) контен-аналіз документів, де об'єктом були візуальні зображення та тексти публікацій у Instagram. 180 публікацій (відповідно і 180 фотографій) стали об'єктом дослідження.

Загальна характеристика роботи. У роботі акцентовано увагу на визначенні стилю життя з точки зору теоретичного підходу П'єра Бурдьє. За результатами дослідження, стало можливо зафіксувати різноманіття екологічних практик, описати та категоризувати їх, визначити атрибути, що асоціюються із екологізацією стилю життя. Результати дослідження можуть бути використані у подальшому теоретичному та емпіричному вивченні проблематики тенденцій стилю життя у сучасному суспільстві.

Загальний обсяг роботи складає 24 сторінки. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методологічні підходи до інтерпретації екологізації стилю життя в соціологічному дискурсі	5
1.1. Соціологічна концептуалізація категорії «стиль життя»	5
1.2. Соціокультурні передумови екологізації стилю життя	13
РОЗДІЛ 2 Прояви екологізації стилю життя в контексті сучасного українського суспільства	17
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	27
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Модерне суспільство із індустріалізацією дозволило західним країнам досягти економічного благополуччя. Водночас економічний розвиток західних суспільств продемонстрував свою іншу сторону – глобальну екологічну кризу, що стала наслідком інтенсивних темпів виробництва та споживання товарів. Екологічні проблеми потрапляють до поля зору носіїв постматеріальних цінностей. У відповідь на кризу суспільства споживання, життя індивідів наповнюється новими трендами. Відтак, відбувається процес екологізації стилю життя.

Суспільства постмодерної культури характеризуються багатьма тенденціями стилю життя (плюралізація, гедонізація, демократизація, інформатизація, віртуалізація, публіцизація), проте враховуючи наявність екологічної кризи, соціологи мало обговорюють тенденцію екологізації стилю життя. Таким чином, **проблемна ситуація** даної роботи полягає у висвітленні передумов, а згодом і проявів екологізації стилів життя у контексті сучасного суспільства.

Ступінь розробленості теми. Західні соціологи при концептуалізації стилю життя розподіляються на авторів класичних теорій: Г.Зіммель, М.Вебер, Т.Веблен та В.Ворнер; та сучасних: Е.Тоффлер, Е.Гідденс, У.Бек, З.Бауман, П.Бурд'є.

В українській соціологічній науці проблематику стилю життя як категорію соціологічного аналізу вивчали Є.Головаха, Н.Паніна, М.Шульга, Л.Сохань. Значна діяльність з емпіричного вивчення стилів життя здійснена співробітниками Інституту соціології НАН України Н.Паніною, М.Шульгою, Л.Сохань, О.Злобіною, О.Резніком, Р.Ануфрієвою в рамках моніторингу «Українське суспільство». Значимий внесок в розробку теоретико-методологічного підґрунтя соціоекології як галузі соціологічного знання здійснено О. Стегнієм. Л.Бевзенко розглядала екологізм як окрему форму стилю життя.

Об'єктом даної роботи є екологізація стилю життя українців.

Предметом є різноманіття повсякденних соціальних практик, що характеризують процес екологізації стилю життя.

Мета роботи – окреслити прояви екологізації стилю життя сучасного українця.

Головні **завдання** роботи:

1. Концептуалізувати поняття стилю життя в соціології.
2. Окреслити соціокультурні передумови оформлення явища екологізації.
3. Виокремити категорії екологічних практик, до яких вдаються українці.
4. Розкрити атрибутивну сторону екологічного стилю життя.

Емпірична база дослідження. Вторинна інформація представлена даними досліджень, головним чином, опитувань громадської думки. Дослідження проведені такими вітчизняними дослідницькими організаціями: фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (2015, 2017), соціологічна служба Центру Разумкова (2015), центр соціальних і маркетингових досліджень «Социс» (2017).

Емпірична база роботи включає результати авторського дослідження соціальної мережі Instagram, що було проведене в період з 3 по 7 червня 2019 року. Методом дослідження було обрано структурний (якісний) контен-аналіз документів, де об'єктом були візуальні зображення та тексти публікацій у Instagram. 180 публікацій (відповідно і 180 фотографій) стали об'єктом дослідження.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СТИЛЮ ЖИТТЯ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Соціологічна концептуалізація категорії «стиль життя»

Нині проблема стилю життя з периферійної теми соціологічних досліджень в області соціальної структури переміщається у фокусний простір соціологічної теорії. Стиль життя, що складається в різних соціальних групах, є узагальнюючим показником якості буття всього суспільства. Специфічні характеристики виробництва і споживання соціокультурних послуг, набір і зміст вільної діяльності та системи цінностей утворюють стійкий соціально-психологічний конструкт, який можна визначити як спосіб або стиль життя індивіда.

У соціологічній науці відсутня єдина концепція, яка всесторонньо розкривала б сенс поняття «стиль життя», адже вона перебуває під впливом соціокультурних умов різних суспільств, і, таким чином, вписується у сучасні уявлення про множинність теоретичного простору. Тому, у даному розділі ми спробуємо оглянути основні концептуальні підходи до визначення соціологічної категорії «стиль життя».

Прочитання даного поняття може мати як психологічний характер (як-от стиль життя груп, члени яких знаходяться в соціально-психологічних відносинах один з одним), так і соціологічний (стиль життя класу або категорії людей, що пов'язані лише тією загальною категоріальною ознакою, на основі якої вони віднесені саме до даного класу). Такі групи у класифікації визначення поняття «стиль життя» відзначає директор Центру соціальних технологій «Соціополіс» С. Панченко [1, с. 17].

Психологічний підхід мав свій розвиток зокрема у роботах соціальних психологів, наприклад, А. Адлера та Г.Олпорт, що вважали, стиль життя показником таких якостей індивіда як рішучість, цілеспрямованість, унікальність, або ж розглядали його як систему суб'єктивно відмінних

характеристик діяльності особистості, те, що надавало б змогу прослідкувати суб'єктивну детермінацію дій індивідів [2; 3].

Власне соціологічна концептуалізація поняття може бути розглянута в історико-теоретичному аспекті як така, що склалася у два етапи – класичний і сучасний. Так, концептуалізація поняття стиль життя була започаткована ще на класичному етапі соціології. Доволі тривалий період поняття «стиль життя» у науковому колі вживали синонімічно поняттю «спосіб життя». У підході К.Маркса спосіб життя означається як відображення соціального в індивідуальному, а стиль життя – індивідуального в соціальному [1. с.11]. Так, спосіб життя зумовлюється нормами та цінностями конкретно-історичної системи суспільних відносин, а стиль життя виступає як характеристика засобів організації індивідом свого життя на основі індивідуальних потреб та життєвих цілей.

Подальший розвиток категорії знаходимо у роботах Г.Зіммеля. Загалом, науковець трактує стиль життя доволі розмито, використовуючи для опису категорії метафори вуаль, бар'єр, дистанція і розглядає стиль як специфічну форму усупільнення, яка дозволяє людям об'єднуватися у групи на основі схожих зовнішніх характеристик поведінки. Г.Зіммель пов'язує стиль життя з «соціальними типами» (аристократ, авантюрист, жебрак, кокетка тощо), розглядає характерний стиль життя мешканців великих міст [4].

У теорії суспільства М.Вебера стратифікація засновується на трьох аспектах: влада, дохід, престиж. Соціолог розглядав стиль життя у рамках своєї теорії стратифікації у зв'язку із такими поняттями як «статус» та «престиж», зазначаючи, що стиль життя може виступати елементом диференціації суспільства за вертикаллю [5, с.80]. Якщо економічне становище є критерієм розподілу на класи, то спосіб споживання благ (що виражається у стилі життя) – на статусні групи. Тобто стиль життя є чинником виокремлення статусної групи від інших, а також тим елементом, що забезпечує стабільність групи, підтримує її ідентичність та символізує належність до неї [1, с. 13]. Саме

традиція вивчення стилю життя Вебера у контексті соціальної стратифікації залишалась найбільш застосованою до аналізу українського суспільства.

Схожими є підходи Т.Веблена [6] та В.Ворнера [7]. У працях соціологів можливо помітити ідею, що належність до певної соціальної верстви формує свій стиль життя, який виявляється у манері спілкування, способі споживання та проведення дозвілля, їхньому одязі. Стиль життя створює бар'єри між групами і, на думку науковців, підтримує рівновагу в суспільстві.

З структурно-функціональної позиції, на думку Т.Парсонса, стиль життя має чітку роль – через стиль життя стає можливою демонстрація престижу, яким наділені соціально схвалювальні види поведінки [8, с.134].

В рамках сучасних теорій, концепція «стилю життя» набуває нових аспектів та додаткових значень, з огляду на суттєві глобалізаційні соціально-економічні трансформації, соціокультурні зміни в суспільствах, та розвиток суспільної думки. Для подальшого розгортання дослідницької стратегії стосовно заявленої нами проблематики, спробуємо концептуалізувати категорію «стилю життя» в теоретичних рамках концепцій сучасного суспільства.

Так, Е.Тоффлер характеризує постіндустріальне суспільство в праці «Шок майбутнього», розглядає стиль життя як спосіб самоідентифікації особистості із субкультурою. Для Е.Гідденса «стиль життя» фактично є синонімом самоідентифікації людини незалежно від класів та багатства [8, с. 140]. Згідно його теорії структурації, суспільство диференціюється за рахунок відмінності соціальних практик, саме вони забезпечують відтворення соціальної дії, що задає структуру та стандарти. Організовані соціальні практики, на думку Е.Гідденса, і можна вважати стилем життя [9]. Концепції постіндустріального суспільства (Дж.Гелбрейт, Д.Белл, У.Ростоу, Ж.Фурст'є) стверджують, що головна сфера життєдіяльності людини – сфера споживання [1, с. 15]. Соціологи ж, праці яких базуються на аналізі сучасного постіндустріального суспільства і такої притаманної йому риси як індивідуалізація, розглядають стиль життя як простір особистих виборів

індивіда. У. Бек та З. Бауман поділяють думку щодо того, що індивід втрачає зв'язки з соціальним класом, групою і саме тому все більшою мірою залежить від власних виборів [10; 11].

Стиль життя як спосіб продемонструвати приналежність до класу, як раніше відмічалось, розглядав Т.Веблен, а сучасною теорією, що співзвучна такому підходу, є концепція Ж.Бодрійяра [12]. Так, з точки зору соціолога, стиль життя – це, в першу чергу, споживання символів та знаків, що допоможуть підтримати та продемонструвати соціальну ідентичність.

В контексті сучасного теоретизування розвиваються ідеї стосовно стилю життя в українському науковому дискурсі. Так, докторка соціологічних наук Л.Бевзенко узагальнюючи підходи до концептуалізації стилю життя у соціології, виокремлює функціональні аспекти поняття і зводить їх до подвійної соціально обумовленої функції: стиль життя, по-перше, дозволяє індивіду співвіднести себе з класом чи групою, а, по-друге, надає можливість соціальній групі окреслити границі «своїх» та «чужих». Науковиця також відмічає комунікативний функціональний аспект, що дозволяє трактувати стиль життя як спосіб символічної комунікації [13, с.16].

Отже, сучасні суспільства описуються як культура постмодерна, а стилі життя у них, відповідно, втрачають цілісність та набувають ознак поліваріантності, різноманіття. До тенденцій стилів життя у сучасному суспільстві відносять їх плюралізацію, консьюмеризацію, гедонізацію, демократизацію, лібералізацію, інформатизацію, віртуалізацію, приватизацію, публічність. Усі ці тенденції безумовно пов'язані із різноманіттям соціологічних концепцій, що по-своєму характеризують сучасне суспільство.

Більш детально зупинемось на структуралістсько-конструктивістській теорії П.Бурд'є, так як вважаємо її найбільш евристичною для досягнення завдань дослідження.

У структуралістсько-конструктивістській концепції П.Бурд'є, що вперше була викладена у монографії: «Розрізнення: соціальна критика судження» [15], проблема стилю життя не є центральною, проте, завдяки вченому, вона набуває

категоріального значення. Так, Бурд'є виходить із положення, що клас не є реальним об'єктом, проте конструктом, і засновується не лише на об'ємі капіталу, але й на структурі відносин, яка має вплив на практики та сенси. На думку науковця, основою виокремлення соціальних груп є різне співвідношення у людей економічного та культурного капіталів. Це співвідношення капіталів визначає положення класів у соціальному просторі.

В процесі інтеріоризації соціальних структур, у індивіда формується цілісна система диспозицій сприйняття, оцінювання та діяльності, її Бурд'є називає габітусом. Вчений відмічає, що габітус стає однорідним у межах групи, гомогенізація габітусів має об'єктивний характер, адже обумовлена гомогенізацією умов життя. У свою чергу, різниця умов життя спричиняє і різницю у габітусах [8, с.137].

Бурд'є П. пропонує оперувати поняттям як класового, так і індивідуального габітусу. Класовий габітус він розглядає як систему інтеріоризованих структур, загальних схем сприйняття, що створює регуляцію практик та цілісність світогляду. Індивідуальний габітус є структурним варіантом позиції всередині класу. Так, вибудовується співвідношення «особистого стилю» (його вчений також називає «манерою») та спільного класового (групового) стилю, де перший є свого роду відхиленням у межах другого [14].

Габітус є одночасно принципом об'єктивно класифікованих практик та системою класифікації цих практик. Відповідно, габітус обумовлюють дві здібності: здатність здійснювати практики та здатність розрізняти і оцінювати практики [15, с. 26]. Саме габітус надає системного характеру сукупності практик агента та оформлює їх у стиль життя. Іншими словами, стилі життя є похідними від габітусу та складаються із практик, що в свою чергу, також обумовлені габітусом.

Бурд'є описує стиль життя як систему практик, що повторюються у повсякденній поведінці та визначають положення людини в соціальному просторі. Так, стиль життя складається із практик у різноманітних полях:

споживання, дозвілля, праця, здоров'я, участь у політиці. Виявити конкретний стиль життя у найбільш загальному вигляді для науковця означає розподілити людей на групи, які б відрізнялися низкою притаманних для них практик у кожному з полів, та описати ці практики [9, с.65].

Стиль життя – це не лише практики, що відтворюються індивідами, але й речі, якими оточують себе представники конкретних груп, до таких речей Бурд'є відносить будинки, меблі, картини, книги, автомобілі, алкоголь, парфум, одяг [15, с.28]. Ці речі безпосередньо пов'язані із «смаком» соціальної групи, тобто із сукупністю преференцій, що формує стиль життя.

Так як стиль життя є зумовленим габітусом, то правомірно відмітити, що у них інтегрується об'єктивна соціокультурна ситуація та суб'єктивний вимір. Саме у органічному по'єднанні соціального та індивідуального, на нашу думку, полягає інтегративна сила концепції Бурд'є.

Більше того, вчений говорить про об'єктивну реальність в категоріях суспільства споживання. П. Бурд'є у своїх дослідженнях показав, що споживання сьогодні – це не лише витрачання грошей і часу, але витрата, що проходить через певні «культурні решітки», зокрема решітку «гарного смаку», тобто смак, що похідний від габітусу, є компонентом сучасного споживання [19, с. 18]. Споживацькі практики набувають статусу основного виду діяльності сучасної людини, і, відповідно до позиції Бурд'є, є формою відтворення стилю життя. Це «фонове» знання, уміння та конкретна дія, детермінована цим знанням [16, с. 43]. Спираючись на концепцію Бурд'є та загально соціологічні підходи, ми визначаємо соціальні практики як загальноприйняті форми діяльності, що склались у житті людей. Практика в розумінні соціології – це дії соціального актора.

У постсучасному суспільстві споживання речей та послуг утворює символи соціальних відмінностей, знаки престижу [17, с.36]. Споживання поступово стає елементом, частиною загального символічного обміну, що включає всіх членів суспільства. Практика не обмежується об'єктивним

цілеспрямованим перетворенням соціального світу чи суб'єктивним досвідом свідомості, а є здійсненням об'єктивних і суб'єктивних соціальних структур.

Концепцію стилю життя П.Бур'є нами було оформлено у вигляді схеми (рис. 1), що відображала б логічну послідовність при аналізі стилю життя. Так, саме практики (форми діяльності соціального актора) та речі (матеріальні атрибути з його повсякдення) складають стиль життя індивіда. Стиль життя є детермінованим габітусом, адже саме він визначає схильність індивіда до тієї чи іншої діяльності, його схильність обирати типові речі. Подібні схильності зумовлюються як об'єктивною соціокультурною ситуацією (наприклад, соціокультурними умовами та соціальною структурою) так і через суб'єктивний вимір (наприклад соціальний та економічний капітали людини).

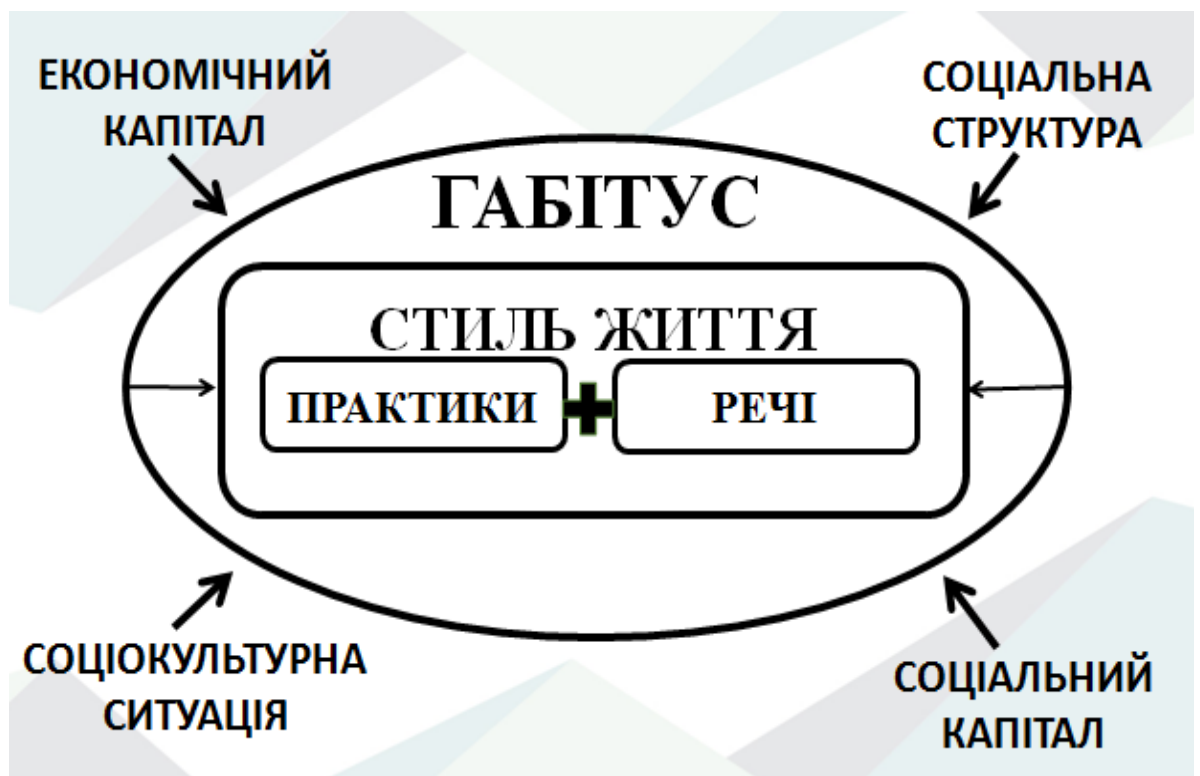

Рис. 1 Схема теоретичного підходу П.Бурд'є до визначення стилю життя

Так, можна зробити висновок, що у перших теоретичних підходах щодо стилю життя класики соціології зосереджують увагу на оформленні життя великих соціальних груп та на зовнішніх ознаках приналежності до класів. Вони описували капіталістичне суспільство, що ще зберегло риси традиційного і тому стиль життя у їх концепціях зображено як системотворчий,

стратифікуючий, такий, що забезпечує стабільність в умовах низької соціальної мобільності.

Науковці ж, що описують суспільство постмодерну часто звертають до категорії стилю життя як до способу самоідентифікації людини у суспільстві мозаїчної культури.

Найбільш доцільним для аналізу, виконаного у роботі, здається підхід П.Бурд'є, адже він має інтегралістські переваги у поєднання соціального з індивідуальним під час операціоналізації стилю життя. Відповідно до теорії соціолога, стиль життя є і об'єктивно обумовленим, і суб'єктивно детермінованим. Стиль життя складається із практик індивіда, що обумовлюються його габітусом, а також включає у себе речі.

1.2. Соціокультурні передумови екологізації стилю життя

Сучасне суспільство у соціології описується у термінах постмодерного, постіндустріального, інформаційного, віртуального. Економічне благополуччя розвинених індустріальних країн створила покоління людей, що пройшли соціалізацію у період економічного підйому, від початку не мали труднощів матеріального виживання і тому, закономірно, стурбовані потребами вищого рівня. Так, вважається, що з 70-х років XX ст. відбувається перехід від матеріалістичних ціннісних пріоритетів (задоволення фізіологічних потреб, економічна стабільність, соціальна безпека) до постматеріалістичних (можливість індивідуального вибору і самовираження, орієнтація на високий рівень життя, громадська активність, стурбованість проблемами довкілля).

Економічно успішні, демократичні країни заходу є втіленням зразків постмодерного суспільства та постматеріалістичних цінностей. Проте, жодне суспільство не може бути однорідним за системою цінностей, для кожного сучасного суспільства характерне поєднання даних видів цінностей.

Відповідно до досліджень Інституту соціології НАН України, з моменту отримання незалежності і до сьогодні в українському суспільстві превалюють матеріальні цінності, хоча й їх частка поступово знижується із кожним роком, поповнюючи групу «проміжного типу». Тобто людей, що поєднують у своєму світогляді аспекти як матеріальних, так і нематеріальних цінностей.

Наприкінці XX ст. коли негативні наслідки індустріалізації отримують масову критику в ЗМІ, громадськість проговорює наявність глобальної екологічної кризи. Так, носії постматеріальних цінностей бачать перед постіндустріальним суспільством задачу у зміні поведінкових стереотипів людей у напрямі зменшення обсягів споживання, виробництва та використання природних ресурсів загалом [18, с.57]. Підвищується стурбованість громадян і стає зрозуміло, що екологічні проблеми припинили бути проблемами окремих суспільств.

Проблеми навколишнього середовища припиняють бути об'єктом лише наукової уваги – поряд із екологом, як науковцем та носієм фахового знання,

постає екологiст – стурбований станом довкiлля громадян [18, с.31]. До синонiмiв належать рiзноманiтнi похiднi слова «зелений» та екоактивiст. Цей процес пов'язаний iз публiчним обговоренням екологами небезпек та просвiтництвом, таким чином, з кiнця 70-х ХХ ст. екологiчнi знання припинили були нейтрально науковими.

Оформлення постматерiальних цiнностей змiнює зокрема i погляди на систему вiдносин «людина – суспiльство – природа». Приходить усвiдомлення вичерпностi природних ресурсiв i залежностi стану довкiлля вiд дiяльностi людини. Так, на змiну антропоцентризму, iз його визнанням за людиною права власностi на природу, приходить екоцентризм, що намагається донести доцiльнiсть розгляду природних об'єктiв повноправними суб'єктами взаємодiї. Екоцентричний свiтогляд також вiдрiзняється вiд попереднього розумiнням сутностi екологiчної кризи та шляхiв її подолання [18, с.56]. Якщо з позицiї антропоцентризму екологiчну кризу вбачається можливим вирiшити шляхом вдосконалення технiко-технологiчних процедур та управлiнських заходiв без змiни цiнностей, iдеалiв, способiв виробництва та споживання; то екоцентризм передбачає радикальнi змiни у стосунках iз природою i у власне людському життi.

Екоцентричний свiтогляд тiсно пов'язаний iз процесом змiни системи цiнностей, адже передумови його формування, ми знаходимо саме у постматерiальних цiнностях.

У теоретичному аспектi екологiзацiю суспiльного розвитку слiд розглядати як концепцiю екологiчно прийнятнoго розвитку, яка забезпечує гармонiйне поєднання створюваного цивiлізованого середовища життєдiяльностi людини i збереження якостi навколишнього. Прiоритетнi напрями екологiзацiї суспiльного розвитку на теперiшнiй час в Україні достатньо системно та вичерпно визначенi у стратегiчному документi «Про основнi засади (стратегiю) державної екологiчної полiтики України на перiод до 2030 року». У данiй стратегiї екологiзацiя розглядається як комплексне поняття, що включає у себе наступнi компоненти: екологiзацiя свiтогляду,

свідомості, освіти та поведінки; екологізація інституційного середовища; екологізація державної політики; екологізація економіки; екологізація управління; екологізація техніко-технологічної бази.

Ми цілком погоджуємося з думкою українського соціолога Мусієздов О., який зазначає важливою рисою сьогодення – екологізацію: «у ХХІ столітті екологізація людської діяльності стала не тільки гаслом, а й сенсом сучасної доби, оскільки від її успішної реалізації багато в чому залежить не лише сталий, збалансований розвиток людства, а й, можливо, саме його подальше існування» [19, с.129]. Екологізація життя людства спирається на перебудові екологічної свідомості індивідів.

Переважає більшість оцінок експертів щодо майбутнього планети та довкілля констатує однозначний факт – щоб вижити, людству треба скоротити споживання. Попередження екологічної катастрофи, таким чином, вбачається у зменшенні інтенсивності практик споживання. Екологізація стилю життя у такому випадку є реакцією на кризу суспільства споживання та витікаючої із неї екологічної кризи. На зміну споживацькій установці приходить екологічна, а також оформлюється специфічний тип світосприйняття, який можна назвати екологізмом [13, с.89]. Саме соціокультурні засади екологізму як система установок стає основою для екологізації стилю життя – запровадження у повсякденне життя індивідів практик, що можна вважати екологічними.

Пов'язуючи із підходом П.Бурд'є, відмітимо, яким чином екологізація може бути розглянута у рамках його концепції. Так як до причин оформлення явища екологізації відносяться, зокрема, екологічна криза та переважання постматеріальних цінностей, у теоретичній схемі П.Бурд'є екологізація може знайти своє місце серед об'єктивних чинників габітусу (соціокультурна ситуація). Відповідно, здійснюючи вплив на габітус, екологізація охоплює складові стилю життя – практики та речі. Екологізацією практик ми вважаємо привнесення до повсякденного життя такої діяльності, що зчитується індивідами як така, що є екологічною, чи, іншими словами, як така, що нівелює антропогенний вплив на довколишнє середовище.

Підбиваючи підсумки, зазначаємо, що модернізація суспільства в усіх сферах життя призводить до зсуву ціннісних систем. Сучасне постмодерне, постіндустріальне, інформаційне суспільство характеризується постматеріальною системою цінностей.

Оформлення постматеріальних цінностей та екоцентричного світогляду, зростання екологічної свідомості та періорієнтація на сталий розвиток суспільства стали передумовою для екологізації сфер суспільної діяльності і, зокрема, стилю життя. Пов'язуючи із концепцією Бурд'є, екологізацію стилю життя розуміємо як впровадження у життя індивідів практик, що, на їх думку, обмежують негативний антропогенний вплив на довкілля.

Криза суспільства споживання стає поштовхом для переосмислення індивідами установок на активне споживання та заміни їх на екологічні. Загальний зсув на користь екологічної свідомості спонукає вдаватися до екологічних практик.

Від так, у загальному вигляді теорія П. Бурд'є відповідає потребам аналізу у роботі. Концепція стилю життя науковця будується навколо поняття габітусу – своєрідної системи схем сприйняття, виробляючого та організуючого принципу практик та уявлень. Габітус стає однорідним у межах групи, габітус надає системного характеру сукупності практик агента та оформлює їх у стиль життя. Іншими словами, стилі життя є похідними від габітусу та складаються із практик, що в свою чергу, також обумовлені габітусом.

П.Бурд'є підтримував ідею суспільства споживання і приділяв увагу специфічному споживанню, що притаманне для різних стилів життя. Тому, доцільно розглядати екологізацію стилю життя як своєрідні відповідь на кризу суспільства споживання і відзначити, що екологізація стилю життя полягає у залученні до повсякденного життя індивіду різноманітних практик, що можуть вважатися екологічними.

РОЗДІЛ 2 Прояви екологізації стилю життя в контексті сучасного українського суспільства

Отже, за розробленою нами схемою теоретичного аналізу на основі структурно-конструктивістської концепції П.Бурд'є, розглянемо тенденції екологізації стилю життя українців в їх повсякденних практиках.

Так як практики у підході П.Бурд'є визначаються як форми діяльності соціального актора, то ми зможемо розглянути сфери, у яких здійснюються ті чи інші екологічні практики. Аналіз вторинної інформації за результатами вітчизняних національних досліджень дозволить прослідкувати об'єктивно обумовлені особливості соціальних практик екологічного спрямування та відносно масові прояви екологізації практик українців.

Більш суб'єктивний вимір екологізації практик ми зможемо простежити завдяки дослідженню соціальної мережі Instagram. Візуальний характер контенту даної соціальної мережі надає можливість відзначити матеріальні атрибути з повсякдення індивідів, що також є складовою стилю життя.

Так, дослідження ВГО «Розвиток та довкілля» 2011 року дає змогу певним чином оцінити особливості екологічної свідомості громадян. В цілому українці виказують високу стурбованість екологічною ситуацією. Більшість співгромадян вважають, що прості люди мають брати участь у вирішенні екологічних проблем [21]. Стосовно проєкологічної діяльності, то 70% населення України ствердили, що вдавалися до дій спрямованих на захист навколишнього середовища, так українці мали спроби мінімізувати споживання енергії та води, обирати екологічно дружній транспорт, рідше використовувати одноразові речі, сортувати сміття, купляти екологічно дружні продукти.

Екологічної свідомість українського населення носить скоріше декларативний характер, тобто характеризуються переважанням висловлювань над реальними діями. Причини: низька громадянська активність українців; економічне становище нашої країни, що визначає пріоритетність стурбованості нашим населенням скоріше матеріальним забезпеченням; недостатня розвиненість екологічного руху в нашій країні, і його зв'язків із суспільством.

Результати проведеного опитування на тему «Ставлення населення до питань екології» (фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова, липень 2015 року) засвідчили, що до найгостріших екологічних проблем українці відносять проблеми засмічення природи побутовими відходами, проблему забруднення атмосфери шкідливими викидами та проблему неякісної води [22].

У березні 2017 року Центром соціальних і маркетингових досліджень «Социс» було проведено національне соціологічне опитування «Уявлення населення України про сталий розвиток». Оптимістичним є не лише той факт, що населення усвідомлює свою роль у збереженні довкілля, але й те, що понад третини учасників опитування готові і вже практично діють для покращення стану довкілля, а менше третини висловити готовість до таких дій [23].

Результати дослідження фіксують тенденцію поступового поширення екоатрибутивних практик серед населення, насамперед у сфері енергозбереження та екологічно більш відповідального вибору під час покупок та споживання. Так, українці зазначили: зменшення щоденного споживання води; обмеження у використанні електроенергії; відмову від дезодорантів та аерозолів які містять фреон; відмову від застосування у побуті синтетичних миючих засобів, які шкодять природному довкіллю, а також матеріальну підтримку природоохоронних заходів [23]. Можна припустити, що українці вдаються до ресурснозощадних практик та до екологічного споживання через ряд причин, що не стимулювані екологічними цінностями. Наприклад, зростання комунальних тарифів та побоювання за власне здоров'я (і лише потім усвідомлення необхідності ощадливого використання природних ресурсів та практик придбання екологічно безпечних товарів).

Темою дослідження, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Київським міжнародним інститутом соціології з 23 жовтня по 5 листопада 2017 року на замовлення ГО «Екологія – Право – Людина» стало «Ставлення населення України до питання утилізації відходів»

Абсолютна більшість громадян України (88%) вважає проблему поводження з відходами важливою, причому майже половина опитаних оцінили цю проблему як надзвичайно важливу. У той же час, лише близько 1/5 частини опитаних відмітили, що вони відносять такі небезпечні відходи, як використані батарейки та люмінесцентні лампи до спеціальних пунктів збору, тоді як більшість просто викидають їх разом зі звичайним сміттям.

Більшість опитаних не проводять сортування відходів під час своєї повсякденної життєдіяльності, тоді як здійснюють таке сортування лише 29%. Проте такий стан значною мірою обумовлено відсутністю умов забезпечення такого сортування; адже 66% опитаних вказали, що вони не сортують відходу тому, що немає спеціальних контейнерів. [24].

Переважає більшість опитаних (76%) користуються поліетиленовими пакетами, натомість паперові використовують лише 17%, а пакети з тканини – взагалі 4%. Задекларована в опитуванні готовність до відмови від поліетиленових пакетів є доволі високою, адже 30% респондентів заявили, що готові повністю відмовитися від такого пакування, а ще 53% – що вони готові зменшити його використання [24].

Для отримання інформації щодо екологічної стурбованості громадян на суб'єктивному рівні було прийняте рішення звернутися до якісних методів дослідження екологічних практик українців. Так, структурний контен-аналіз публікацій у соціальній мережі Instagram проводився (у червні 2019 року) у першу чергу відповідно до визначення стилю життя П.Бурд'є та став спробою пошуку компонентів екологічного стилю життя – екологічних практик та атрибутів екологічного життя (програму дослідження див. Додаток А).

Так, результатами дослідження стали комплексні уявлення про спектр екологічних практик, яких дотримуються індивіди, що вважають свій стиль життя екологічним. Також дослідження дозволило наглядно побачити із яких речей складається атрибутивне ядро екологічного стилю життя.

Деякі публікації містять розповіді про згубні властивості одноразових речей із пластика і одразу ж пропонують багаторазові альтернативи таких

речей. Найчастіше з'являються на фото та описуються у публікаціях такі екологічні альтернативи: мішечки із тканини, сумки, авоськи, металеві чи бамбукові трубочки для напоїв, багаторазові спонжі замість ватних, ватні палочки з дерева, а не пластикові, бамбукові зубні щітки, щітки та губки для посуду, багаторазові засоби жіночої гігієни, власноруч виготовлена зубна паста, скляна чи металева пляшка, багаторазові столові прибори, косметичні засоби без упаковки або в екологічній упаковці (Див. Додаток В, рис.1, рис.2). Подекуди люди купують і альтернативи речам, що трапляються у житті доволі рідко, наприклад, багаторазові бахіли із щільної тканини (Див. Додаток В, рис.3)

Відповідно до наявності різноманіття речей, що асоціюються із екологічним стилем життя, вважаємо доцільним зазначити, що першою категорією практик екологічно стилю життя є увесь спектр дій, що можуть бути виконані з використанням екоальтернатив. Це, наприклад, такі практики як: вилучення із побуту одноразових речей та речей із не екологічних матеріалів, таких, що не можуть бути перероблені, забезпечення умов для уникання одноразового пакування, пакетів, приборів при покупках, створення умов для того, аби не продукувати сміття, коли індивід знаходиться поза домом, оточити себе речами повсякденного вжитку, що не завдають шкоду довкіллю.

Другою категорією екологічних практик ми вважаємо екологічне споживання у декількох аспектах:

- придбання екологічних альтернатив (що були перелічені раніше);
- придбання продуктів, напоїв, використовуючи мішечки, сумки, термочашки, таким чином, уникаючи одноразових пластикових виробів (див. Додаток D; рис.1,2)
- вибір при покупці товарів таких, що продаються у екологічному пакуванні, та такому, що піддається переробці (див. Додаток D; рис.3).

Третя категорія – це екологічні практики у побуті. Вони, головним чином, стосуються сортування сміття, поведження із органічними відходами (див. Додаток Е, рис.1,2).

Екологічні практики просочуються і у сферу дозвілля індивіда. Наприклад, користувачі Instagram ділилися тим, що збирали сміття на вулиці під час відпочинку, занять спортом (див. Додаток С, рис 1, 2). Подекуди прибирання території є і цілеспрямованою дією (див. Додаток С, рис 3).

Було помічено також і наявність практик політичної участі – так, користувачі відзначали відвідування екологічних страйків (див. Додаток Е, рис. 3, 4), закликали приєднуватись до різного роду екологічних акцій.

Окремим видом екологічних практик вважаємо власне створення тематичного контенту у своїх блогах, висвітлення екологічних проблем, інформування про шкоду для довкілля деяких звичних речей, дій, висвітлення власного досвіду екологічного життя та написання порад для інших.

В епоху інформаційного суспільства велику роль у комунікації грають соціальні мережі. У наш час соціальні мережі є способом для спілкування із друзями, завдяки ним також можна знайти однодумців, друзів за інтересами, слідкувати за тематичними блогами, що викликають особисту зацікавленість.

Потрапляючи у поле соціальної мережі, користувачі самі стають авторами контенту, саме ця характеристика обумовлює такі важливі функції соціальних мереж як самопрезентація та ідентифікація, тобто такі, що надають індивідам можливість ділитися подіями свого життя, коригувати свій образ, а також порівнювати себе з іншими, зчитувати користувачів як «своїх» чи «чужих». Можливість кожного користувача стати автором контенту також призводить до того, що його накопичується дуже багато і тому виникає необхідність тематичного оформлення. З огляду на такі характерні риси соціальних мереж, вважаємо доцільним розглядати їх як простір візуальної презентації індивідами практик та атрибутів стилю життя.

Соціальні медіа є вагомим фактором у спонуканні людей до екологічних практик. Це виявляється, наприклад, у наступному: прибічники руху діляться фотографіями із повсякденного життя чи інформативними зображеннями для того аби продемонструвати свою участь у вирішенні екологічних проблем. Так, можна припустити, що соціальні мережі використовуються для того, щоб

надати сенсу своїм щоденним діям, спрямованим на екологічні проблеми. Альтернативні медіа (інтернет-журнали, блоги, соціальні мережі, YouTube) відіграють важливу роль у поінформуванні користувачів Інтернет про екологічний стиль життя. Саме у соціальних мережах транслуються уявлення про взірці екологічного стилю життя, орієнтири «правильних» екологічних практик та атрибутів.

Зокрема, на сьогодні набуває популярності рух «Zero Waste», як в західних країнах так і в Україні. У 2013 році вперше англійською мовою вийшла книга американської блогерки Беа Джонсон «Zero Waste Home», українською мовою книгу було опубліковано у 2018 році. У травні того ж року у Києві вперше відбулася зустріч Zero Waste Event з Беа Джонсон [20]. У рамках заходу відбулось 8 лекцій, 6 спікерів – активістки, що очолюють екологічні громадські ініціативи та мають блоги, у яких розповсюджують інформацію стосовно екологічного життя. Книга еко-активістки стала керівництвом для усіх охочих зробити своє життя та домогосподарство екологічнішим, вона містить велику кількість рекомендацій, а також проголошує так зване «правило п'ятьох R» - «refuse, reduce, reuse, recycle, rot», що з англійської можна перекласти як:

- відмовся від непотрібного;
- скорочуй споживання;
- використовуй повторно, ремонтуй;
- сортуй та відправляй на переробку вторсировину;
- компостуй органічні відходи.

Саме виходячи із даних положень деякі люди змінюють свій стиль життя і вважають його екологічним. Вони вносять у своє повсякденне життя зміни, замінюють одноразові речі екологічними альтернативами тими, що можуть використовуватися повторно, звертаються до сортування сміття та до утилізації, реутилізації, компостування відходів. Так, відходи розглядаються як джерело ресурсів, а тому відходи піддаються процесу сортування за видами: органічні та неорганічні; пластик, скло, папір, метал.

Відповідно, проаналізувавши дані ряду соціологічних досліджень, відзначаємо наступне.

Українці висловлюють високу стурбованість станом довкілля, але масово не залучають до життя екологічні практики та покладають відповідальність на вирішення екологічних проблем на уряд, відзначаючи, що мають мало можливостей до зміни ситуації.

Українці погоджуються із важливістю залучення до вирішення екологічних проблем пересічних громадян, а також висловлюють готовність до сортування сміття, вторинної сировини, утилізації відходів, відмови від поліетиленових пакетів.

Позитивною тенденцією є поширення серед населення екоатбиративних практик, як-от енергозбереження та екологічно-відповідального споживання. Практично не поширеними серед українців є практики, що можна віднести до екологічного стилю життя, а саме використання пакетів із тканини замість поліетиленових, сортування сміття, приготування компосту.

Власне дослідження дозволило зафіксувати елементи екологізації стилю життя, які визначалися відповідно до концепції П.Бурд'є. За результатами дослідження, стало можливо побачити різноманіття екологічних практик користувачів Instagram, описати їх і категоризувати.

Так, нами було визначено наступні категорії екологічних практик: практики, що пов'язані із взаємодією із екоальтернативними товарами; екологічні практики ведення побуту; політична участь у заходах екологічної тематики; створення екотематичного контенту в соціальних мережах. Окремою категорією є екологічне споживання.

Окрім практик екологічного стилю життя, нами було також визначено які речі вказують на екологізацію стилю життя. Так, атрибутами екологічно стилю життя є типовий перелік екологічних альтернатив одноразовим товарам та речам, що виготовлені із не екологічних матеріалів.

Отже, за опрацюванням даного розділу, оформилися такі висновки. Українське суспільство характеризується перебуванням у стані розвитку

постматеріальних цінностей. Українці згодні, що можуть бути залучені до вирішення екологічних проблем, проте не беруть участі в екологічному русі, а лише висловлюють готовність до включення у своє життя екологічних практик, таких як сортування сміття, утилізація відходів, відмова від поліетиленових пакетів. Для реалізації цих практик громадяни очікують сприятливих умов, створених державою.

Соціальні мережі дозволили нам: по-перше, зафіксувати атрибутивне ядро екологічного стилю життя, скласти перелік речей, що є типовими для індивідів, що вважають свій стиль життя екологічним; по-друге, послідовно дослідити практики, що оформлюють екологізацію стилю життя українців, у подальшому категоризувати їх.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети роботи відзначаємо дві головні форми прояву екологізації стилю життя: по-перше, звернення до екологічних практик, по-друге, наповнення повсякденного життя речами, що можна розглядати у якості екологічних атрибутів.

У ході опрацювання теми роботи та реалізації дослідження, ми дійшли до наступних висновків:

У соціологічній науці відсутня єдина концепція, що всесторонньо розкривала б сенс поняття «стиль життя», теоретичні підходи відрізняються кутом зору, соціокультурними умовами, що вбачаються як визначні. Методологічні можливості дослідження стилю життя витікають із різноманітності теоретичних підходів і різняться в залежності від конкретних цілей дослідження.

Для наукового пошуку в роботі, на нашу думку, евристичним виявився підхід П.Бурд'є. У найбільш загальному вигляді його підхід можна представити логічним ланцюжком «соціальна структура – капітал – габітус – практики – стиль життя». Габітус надає системного характеру сукупності практик агента та оформлює їх у стиль життя. Іншими словами, стилі життя є похідними від габітусу та складаються із практик, що в свою чергу, також обумовлені габітусом. Саме у органічному поєднанні соціального та індивідуального, на нашу думку, полягає інтегративна сила концепції Бурд'є.

До передумов оформлення явища екологізації ми відносимо: постматеріальний зсув цінностей, кризу суспільства споживання та пов'язану із нею екологічну кризу, що призводять до формування специфічного типу світосприйняття, який можна назвати екологізмом.

Саме екологізм як система установок стає основою для екологізації стилю життя. За концепцією Бурд'є, екологізацію стилю життя ми розуміємо як впровадження у життя індивідів практик, що, на їх думку, обмежують негативний антропогенний вплив на довкілля.

У ході роботи було проаналізовано ряд вітчизняних досліджень екологічного стилю життя українців. Українці погоджуються із важливістю залучення до вирішення екологічних проблем пересічних громадян, а також висловлюють готовність до сортування сміття, вторинної сировини, утилізації відходів, відмови від поліетиленових пакетів. На фоні декларативної готовності українців вдаватися до екологічних практик, дослідження фіксують низький відсоток їх дійсного дотримання у повсякденному житті людей.

Проте не можна ігнорувати наявність певних категорій населення України, що обирають екологічний стиль життя.

Здійснення структурного (якісного) аналізу текстових публікацій та візуальних зображень у мережі Instagram дозволило реалізувати два останні завдання роботи: скласти перелік екологічних практик, до яких вдаються українці та розкрити атрибутивну сторону екологічного стилю життя.

Так, нами було виокремлено наступні категорії екологічних практик: практики, що пов'язані із взаємодією із екоальтернативними товарами; екологічні практики ведення побуту; політична участь у заходах екологічної спрямування; створення екотематичного контенту в соціальних мережах. Окремою категорією є екологічне споживання.

Окрім практик екологічного стилю життя, нами було також визначено які речі вказують на екологізацію стилю життя. Так, атрибутами екологічного стилю життя є типовий перелік екологічних альтернатив одноразовим товарам та речам, що виготовлені не із екологічних матеріалів.

Відповідно до такої риси сучасного суспільства як інформатизація, було відзначено роль соціальних мереж у надані простору для презентації індивідами практик та атрибутів екологічного стилю життя, демонстрації його необхідності та привабливості. З огляду на характерні риси соціальних мереж, вважаємо доцільним розглядати їх як простір презентації індивідами практик та атрибутів екологічного стилю життя і визначати їх як вагомий фактор у спонуканні людей до екологічних практик.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Панченко С. Еволюція категорії "стиль життя" в соціології . Стили життя: панорама змін : [монографія] / НАН України, Ін-т соціології; за ред. М. О. Шульги ; [авт. кол.: М. О. Шульга, Р. А. Ануфрієва, Н. Л. Бойко та ін.]. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2008. Розд. 1. С. 11-24.
2. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А.М. Боковиков: [пер. с англ.]. М., 1995. – 296 с.
3. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / [Пер. с англ. Л. В. Трубицыной и Д. А. Леонтьева]; под общ. ред. Д. А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002.
4. Зиммель Г. Философия денег // Зиммель Г. Избранное. Проблемы социологии / Сост. С.Я. Левит. – 2-е изд. – М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 2017. – С. 159–229.
5. Міняйло І. Поняття стилю життя: можливості операціоналізації в рамках досліджень соціальної стратифікації. *Наукові записки. Соціологічні науки*. 2006. Том 58. С. 80–84.
6. Веблен Т. Теория праздного класса / Пер. с англ., вступит. статья СТ. Сорокиной. Общая ред. ВВ. Мотылева. М; Прогресс, 1984. — 183 с.
7. Уорнер, Л. Социальный класс и социальная структура / Л. Уорнер // *Рубеж: Альманах социальных исследований*. – 1997. – № 10–11.
8. Горбань Е.С. Обзор социологических теорий и интерпретация понятия «стиль жизни»: от классового общества до постмодерна. *Экономическая социология*. Т. 3. № 3. С. 133-144.
9. Гидденс, Э. Устроение общества : очерки теории и структуризации. М. : Академ. проект, 2003. 354 с.
10. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. М.: Прогресс-Традиция, 2000.
11. Бауман З. Индивидуализированное общество / М.: Логос, 2002. – 325 с.

12. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. – М.: Республика, 2006.
13. Бевзенко Л. Стили жизни переходного общества. К.: Институт социологии НАН Украины, 2008. 144 с.
14. Бурдьё П. Структура, габитус, практика. Журнал социологии и социальной антропологии. Том I, 1998. № 2.
15. Бурдьё П. Различение: социальная критика суждения (перевод О.И. Кирчик). *Экономическая социология*. 2005. Т. 6. № 3 С.25-49.
16. Бурдьё П. Практический смысл. СПб.: Алетейя, 2001 г. 562 с.
17. Шконда І. О. Теоретичні підходи до соціологічних досліджень практик споживання. *Соціологічні студії: науково–практичний журнал*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун–ет ім. Лесі Українки, 2015. №1(6). С. 34–39.
18. Гардашук, Т. В. Концептуальні параметри екологізму . К. : Парапан, 2005. 199 с.
19. Мусієздов О.О. Особливості екологічної свідомості населення України . *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2015. № 1-2. С. 129-133.
20. Zero Waste Event з Беа Джонсон: практика життя та ведення бізнесу у концепції "нуль відходів" URL: <http://zerowasteevent.tilda.ws/>
21. Розвиток та довкілля. Екологічне опитування-аналіз «Вивчення думки населення з питань екологічної політики України» URL: <http://www.dae.org.ua/ua/news/105--l-r.html>
22. Ставлення населення до питань екології URL: <https://dif.org.ua/article/stavlennya-naselennya-do-pitan-ekologii>
23. Уявлення населення України про сталий розвиток URL: http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/report_population_perception_sustainable_development.html
24. Ставлення населення України до питання утилізації відходів URL: <https://dif.org.ua/article/123344f>

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма соціологічного дослідження за темою «Екологізація стилю життя сучасних українців»

Методологічний розділ

Актуальність: З середини ХХ ст. у західному суспільстві зростає стурбованість станом навколишнього середовища, очевидною стає екологічна криза, викриваються негативні наслідки індустріалізації та урбанізації. Ці осмислення відбуваються на фоні загальних перетворень суспільства та набуття ним ознак постмодерну.

Сучасне суспільство все більше характеризується постматеріальною системою цінностей, зокрема переходом до екоцентричної свідомості. Так, носії постматеріальних цінностей бачать перед постіндустріальним суспільством задачу у зміні поведінкових стереотипів людей у напрямі зменшення обсягів споживання, виробництва та використання природних ресурсів загалом.

Користуючись підходом до визначення стилю життя П. Бурдьє, ми окреслюємо дане поняття як систему практик споживання, дозвілля, участі у громадському житті та політиці, що повторюються в повсякденній поведінці індивіда та визначають його місце у соціальному просторі. Екологізацію стилю життя розуміємо як впровадження у життя індивідів практик, що, на їх думку, обмежують негативний антропогенний вплив на довкілля.

У сучасному суспільстві зростають темпи інформатизації і віртуалізації. Розповсюдження соціальних мереж дозволяє користувачам стати автором контенту. Відтак роль соціальних мереж ми розглядаємо у наданні індивідам простору для презентації практик та атрибутів екологічного стилю життя, демонстрації його необхідності та привабливості.

Таким чином, *гносеологічна проблема* дослідження постає у фіксації проявів екологічного аспекту стилю життя українців – екологічних практик та атрибутів екологічного життя.

Об'єктом дослідження виступають текстові підписи та візуальні зображення публікацій в Instagram.

Предметом дослідження є згадування та візуалізація екологічних практик у публікаціях соціальної мережі Instagram.

Мета: фіксація змістовного наповнення екологічного аспекту стилю життя українців – екологічних практик та атрибутів екологічного життя, презентованих у соціальній мережі Instagram.

2. Методико-процедурний розділ

Обґрунтування методу. Методом дослідження обрано структурний (якісний) контен-аналіз документів. Нам здається доцільним звернутися до якісної методології, адже у якості вторинної інформації ми маємо достатню кількість українських досліджень, які констатують певний рівень стурбованості та того, що люди вдаються до екологічних практик, проте у дослідженнях вони дуже узагальненні, а контент-аналіз дасть змогу розкрити кожну категорію.

Обґрунтування вибіркової сукупності. Вибірку формуємо на цільовому принципі. Для початку було виділено 4 категорії облікових записів в Instagram:

- 1) Магазины екологічних товарів;
- 2) Аккаунти екоактивістів, що беруть участь в екологічному житті оффлайн (наприклад, є засновниками екологічних ініціатив, спікерами);
- 3) Екоблоги з великою аудиторією (більше 1000 підписників);
- 4) Екоблоги з малою аудиторією (менше 1000 підписників).

Далі для кожної категорії було обрано по 3 облікові записи. Тобто, дослідженню підлягають публікації у 12 Instagram аккаунтах.

Аналізу підлягали 15 останніх публікацій у кожному з 12 профілів. Таким чином, вибіркова сукупність склала 180 публікацій в Instagram.

Для даного дослідження був розроблений класифікатор, що став основою для розкриття змісту публікацій та надав можливість зафіксувати типові екологічні практики.

Класифікатор

Категорія аналізу	Субкатегорії	Індикатори
Атрибути екологічного стилю життя	Альтернативи одноразовим речам	Тканинні мішечки
		Тканинні сумки
		Авоськи
		Трубочки для напоїв
		Контейнери для продуктів
		Посуд
		Столові прилади
		Термочашки
		Склянки, пляшки
		Предмети жіночої гігієни
	Екологічні атрибути для дому та побуту	Скляні ємності для зберігання продуктів
		Екологічна побутова хімія
		Власноруч зроблена побутова хімія
		Щітки та губки для посуду, прибирання із натуральних матеріалів
	Екологічні атрибути для гігієни	Бамбукова зубна щітка
		Засоби догляду за ротовою порожниною
		Косметичні засоби без упаковки
		Екологічні косметичні засоби
		Гребінець для волосся із дерева
		Багаторазові альтернативи

Таблиця 2

Категорія аналізу	Субкатегорії	Індикатори
Екологічні практики	Споживання	Вибір товарів без пакування
		Вибір товарів у екологічному пакуванні
		Відмова від пластику при покупці
		Придбання альтернатив одноразовим речам
		Придбання альтернатив товарів із пластику
	Побут	Сортування сміття
		Компостування
		Екологічні альтернативи побутових речей
		Екологічна побутова хімія
	Вільний час	Відвідування лекцій, заходів екотематики
		Прибирання довкілля
	Екологічна активність	Участь у мітингах, демонстраціях
		Розповсюдження петицій
		Інформування про екологічні акції, ініціативи

Таблиця 3

Категорія аналізу	Субкатегорії	Індикатори
Характеристик и публікації	Обліковий запис	Магазин екотоварів
		Екодіяч оффлайн
		Популярний екоблогер
		Екоблогер з малою аудиторією
	Характер публікації на екотематику	Інформаційний
		Поради
		Про «міфи»
		Рецепт
		Про власний досвід
		Рекомендації
		Активізм
		Анонси подій
		Новини
	Характер публікації на іншу тему	Особисте життя
		Роздуми
		Заклик до обговорення
		Хоббі
		Відпочинок
		Робота
		Здоров'я
		Фото з коротким підписом
	Відповідність фото темі публікації	Відповідає
		Фото себе
		Фото з іншими
		Фото їжі, продуктів
		Фото речей, з речами
		Фото будов, міста
		Фото інтер'єру
		Фото (елементів) природи
		Фото тварин
		Малюнки, зображення
	Хештеги	

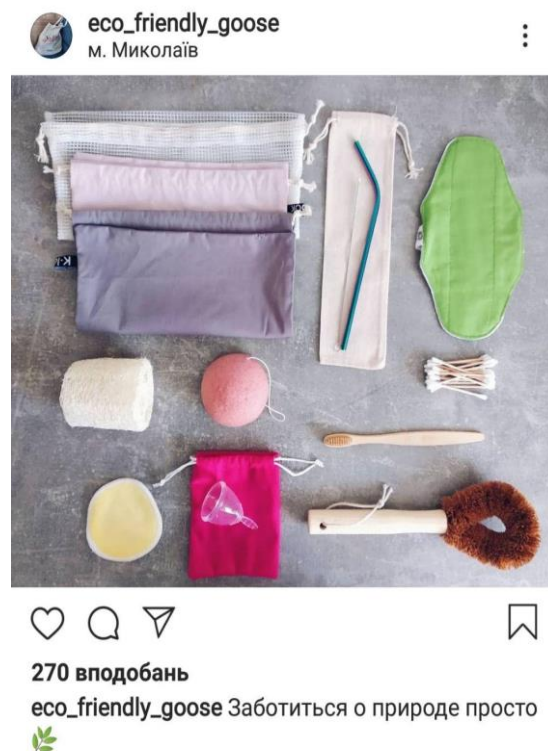

Рисунок 1 Демонстрація користувачкою Instagram своїх екоальтернатив
Рисунок 2 Магазин екотоварів пропонує екологічні альтернативи

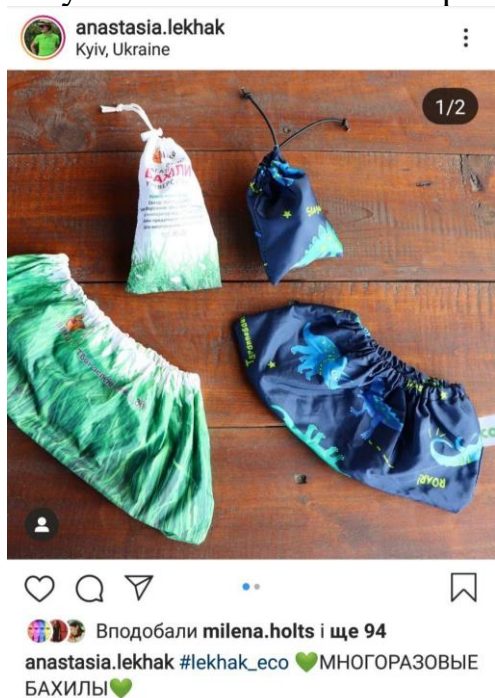

Рисунок 3 Екоблогерка ділиться нетиповою екоальтернативою одноразових бахіл

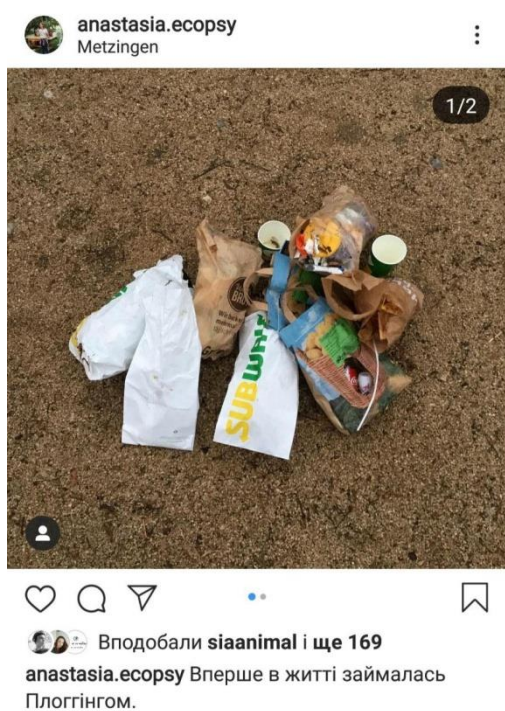

Рисунок 1, 2 Користувачі демонструють, що під час дозвілля збирали сміття

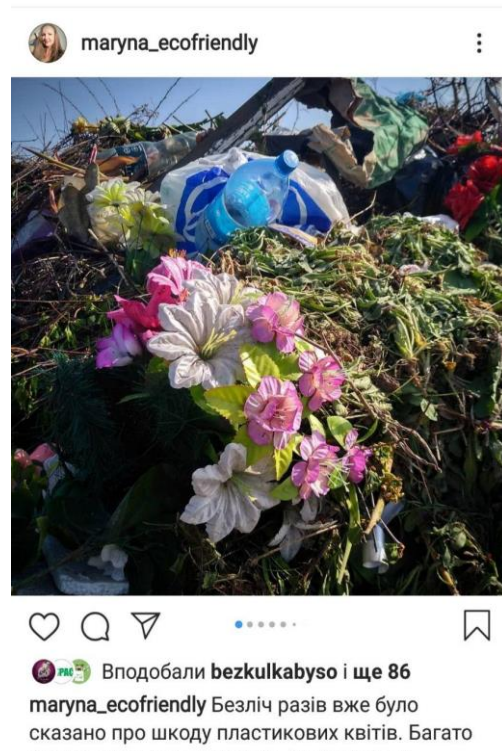

Рисунок 3 Користувачка ділиться тим, що підтримала Trashtagchallenge

Рисунок 4 Пост аби привернути увагу до шкоди пластикових квітів

Рисунок 1, 2 Користувачі діляться досвідом покупок без пакування

Рисунок 3 Публікація про види пакування та можливість їх переробки

Рисунок 4 Публікація із закликом купувати продукти «нетоварного» вигляду

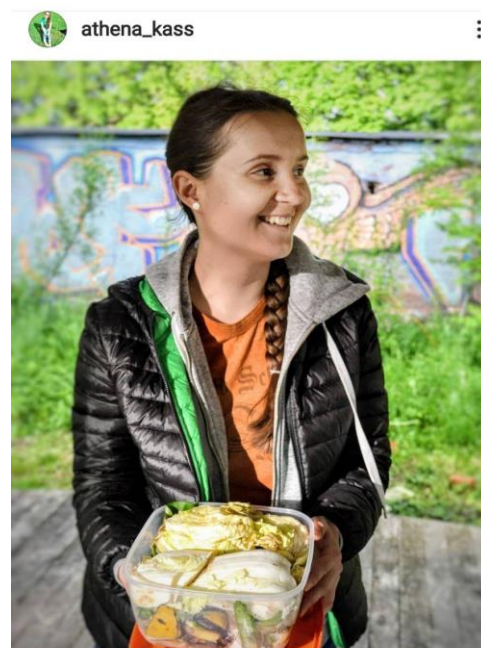

Рисунок 1 Користувачка розповідає про можливості сортування

Рисунок 2 Користувачка ділиться досвідом поведження із органічними відходами

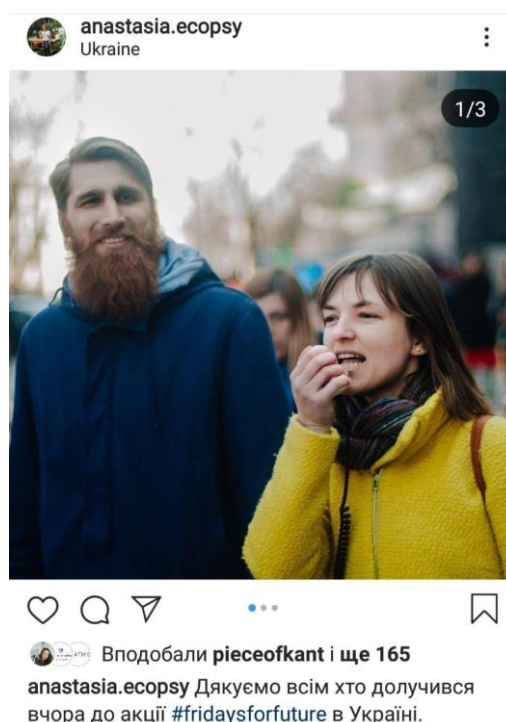
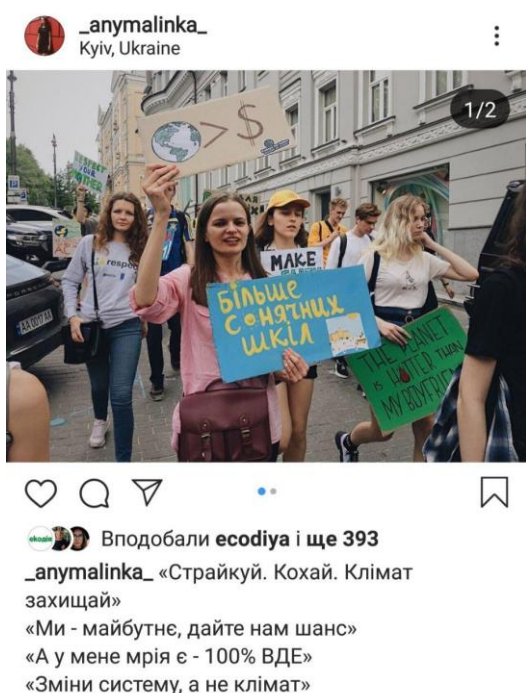

Рисунок 3, 4 Користувачі діляться тим, що підтримали екологічні страйки у рамках акції Fridaysforfuture